

'De vreugde van het publieke domein verspreiden'

Zolang er bibliotheken bestaan, en auto's, zullen er waarschijnlijk ook rijdende bibliotheken zijn geweest. Fotografisch bewijs is er in elk geval van een *Book Truck* die in de jaren twintig rondom het Amerikaanse Lexington de leeshonger van de platelandsbewoners hielp stillen (<http://ils.unc.edu/nclibs/davidson>). Het verschijnsel is sindsdien niet meer verdwenen, in leven gehouden door

De Book Truck in Lexington, 1928

de overtuiging van bibliothecarissen en subsidiegevers dat er altijd wel mensen aan het lezen gebracht kunnen worden die de bibliotheek niet weten te vinden. Afgelopen zomer waren de rijdende bibliotheken weer te zien op de stranden van Den Haag, Katwijk, Monster en Brouwersdam. In Amerika heet zo iets een *bookmobile*. Een heel nieuwe dimensie werd erdaar aan toegevoegd door het internet, dat

Vrouw met verse print van *The Wizard of Oz* in Washington DC

alles en ook dit overhoop haalde.

De mogelijkheden van het internet maken immers dat niet alleen uitgeverij boeken kunnen verspreiden, al of niet via de bibliotheek. In de wetenschappelijke sfeer woedt de discussie daarover dezer dagen nog in alle hevigheid.

Het werd dus mogelijk om met een Bookmobile de scholen en wijken te gaan opzoeken en daar geen boeken uit te lenen, maar ze ter plaatse van het internet te plukken, uit te printen, te binden en mee te geven aan leeshongerige kinderen. Boeken uit het auteursrechtvrije Public Domain vanzelfsprekend, want het was niet

de bedoeling om de wet te overtreden. Wel trouwens om die wet ter discussie te stellen. De eerste Internet Bookmobile, een initiatief van

De Bookmobile in San Francisco

Internet Archive-baas Brewster Kahle zelf, legde een route af vanuit Californië dwars door de Verenigde Staten met als eindpunt Washington DC op 9 oktober 2002. Daar was op dat moment het spraakmakende proces *Eldred v. Ashcroft* bezig, met als inzet de duur van de periode waarin het auteursrecht op een boek beschermd is. 'Elke keer wordt die periode verlengd, waardoor er minder boeken in het publieke domein komen. Zonder dat soort boeken kan er ook geen digitale boekmobiel zijn' legt de website van het Internet Archive uit (www.archive.org/texts/bookmobile.php). En met aanstekelijk enthousiasme: 'Om te vieren dat we het Publieke Domein hebben komt de Internet Bookmobile binnenkort naar een plaats bij u in de buurt, met alle mogelijkheden om een van de bijna 20 duizend boeken in het publieke domein te downloaden, uit te printen en te binden'.

Na die eerste demonstratieve tocht volgt een periode van ups en downs. De ups gekenmerkt door groot enthousiasme tot bijna religieuze gedrevenheid, de downs waar-

Archive-baas Brewster Kahle zelf is vaak standwerker bij de Bookmobile

schijnlijk veroorzaakt door gebreken van vrijwilligers – en geld. Want ook boeken in het publieke domein moeten uiteindelijk echt gemaakt worden. De Bookmobile lijkt af en toe in de garage

te verdwijnen maar komt er steeds weer uit tevoorschijn, begeleid door aankondigingen op de Archive-site: 'Hij rijdt weer!'... 'Na een stille periode is het weer zo ver: de Bookmobile komt er aan!' Toch lijkt de Californische Bookmobile zich steeds vaker te beperken tot de directe omgeving. Het Golden Gate park is een populaire bestemming. Bookmobiliste Qirsten in een van haar laatste postings op 2 december 2005: 'Come and kick it with the Bookmobile! We'll be making books, doing jigs, and spreading general public domain merriment'.

Intussen zijn er initiatieven geweest om Bookmobiles de weg op te krijgen in gebieden in de wereld waar de kinderen minder zakgeld krijgen dan rond de San Francisco Bay. Met geld van het Internet Archive en de Wereldbank start er een mobiel in het Egyptische Alexandrië – een plek van symbolische betekenis omdat in deze stad immers in de oude tijd

De bibliotheek van Alexandrië, naar verluidd uitvalsbasis van een Bookmobile

de beroemde Koninklijke Bibliotheek van Ptolemaeus had gestaan die het hele Middellandse-Zeegebied tot voorbeeld had gestrekt. Ook in India (<http://mobilelibrary.cdacnoida.com>) en Uganda wordt er een mobiel gelanceerd, maar het internet biedt anno 2007 geen bewijs dat die twee nog in bedrijf zijn. Op informatievragen per email komt in elk geval geen antwoord. Kahle weet het ook niet. Tegenover e-data@research antwoordt hij per mail het lot van de derde-wereldinitiatieven niet te kennen. De Open Content Alliance (www.opencontentalliance.org) is bezig, onder meer als antwoord op de ervaringen in Uganda, in hoog tempo boeken te scannen die door mobiles kunnen worden afgedrukt. Kahle: 'The idea is still in the air. We are now filling in the pieces we found missing so far'.

komen van leidende figuren in het veld, veelal geassocieerd met het Text Encoding Initiative; anderen hebben hun sporen verdiend in editieprojecten als die rond de *Canterbury Tales* (Peter Robinson) of Ludwig Wittgenstein (Claus Huitfeldt). Meegeleverde CD bevat elektronische versie van TEI-Guidelines.

<http://www.mla.org/store/>

Haan, J. de., R. Mast, M. Varekamp, S. Janssen: *Bezoek onze site, over de digitalisering van het culturele aanbod* (Den Haag, SCP) ISBN 978 90 377 02903

Steeds meer culturele instellingen maken hun culturele rijkdom door

Column

Gert van der Steen

Stof of vuur

In de computerkamer was het koud. Ik hing over een lage kast waarin een grote computerschijf ronddraaide. Lekker warm, met het knorrende geluid van de schijfarm die continu heen en weer schoot. Ik wist dat hij onze gebruikers probeerde bij te houden om ze te voorzien van een niet aflatende stroom van data.

Data afkomstig van romans, kranten teksten, corpora van allerlei slag, hettitische kleitabletten, muziek en historische boedelbeschrijvingen. Opeens voelde ik dat het niet zomaar bytes waren, maar vurige bits in ijzer gegrift. In staat om zich een weg te branden naar de toekomst.

Zijn onze dataverzamelingen het overgebleven stof van researchprojecten? Of zit er leven in? Laten we het laatste eens aannemen - dit is tenslotte een column. Dan mag je er vanuit gaan dat er in al die data een zweem van individualiteit zit. Die zich zal proberen in stand te houden en zich te ontwikkelen, met alle bijkomende problemen. Maar ook met alle potentie voor nieuwe ontwikkeling. Wat kun je dan met die metafoer doen?

Laten we zo'n individu eens Cor (pus) noemen. Cor redt het vege lijf door dagelijkse back-ups. Hij probeert zichzelf te ontwikkelen met annotaties voor structuur, morfologie, syntax en semantiek. Hem worden allerlei vragen gesteld, maar er zijn er meer dan hij kan beantwoorden. Cor probeert zich verder te ontwikkelen, maar de mensen kunnen hem niet veel meer leren. Ze maken fouten, de ene keer vertellen ze hem iets anders dan een andere keer, en op een kwade dag hebben ze geen tijd meer.

Maar dan komt er een dag waarop Cor zelf op weg mag gaan en kennismaken met collega's. Ze zien er anders uit en praten over andere zaken. Maar ze hebben een gemeenschappelijke taal waarin ze met elkaar kunnen uitwisselen. De mensen leggen Cor een plan voor om zich verder te ontwikkelen. En zo gaat Cor zelfstandig op bezoek bij vele collega's om zijn kennis aan te vullen.

Is dit een utopie? Een aantal technische hulpmiddelen is er. De wereld barst van zelfstandig met elkaar communicerende systemen. In mindere mate ook van losstaande woordenboeken en grammatica's, collega's van Cor. Als je Cor nu ook kleur, smaak en gevoel geeft dan krijg je dataverzamelingen die niet alleen de wetenschap dienen maar óók het grote publiek. Dat kan dan bijvoorbeeld beelden uit het verleden reconstrueren. Daarbij spelen wetenschappelijke beperkingen een kleinere rol. Leven gaat van nature om met onvolledigheid, met fouten en inconsistenties. Ik denk dat Cor zich meer gewaardeerd gaat voelen.

Gert van der Steen is consultant Documentmanagement en Taaltechnologie en oud-hoogleraar Uitwisselingstalen

digitalisering voor een breder publiek toegankelijk via het internet. Nederland neemt hierbij internationaal een vooraanstaande positie in. Dit rapport geeft een overzicht van de vele en diverse initiatieven in Nederland. Binnen de sectoren kunsten, cultureel erfgoed, bibliotheken en publieke omroep wordt steeds met perioden van

ongeveer vijf jaar achterom en vooruit gekeken. Het rapport biedt tevens inzicht in kansen en knelpunten. Met leerlingen als belangrijke doelgroep wordt verder apart aandacht besteed aan de digitalisering voor het onderwijs. <http://www.scp.nl>

SURF-platform ICT en Onderzoek: Jaarplan 2007 Platform ICT en Onderzoek

Met het DARE-programma 2003-2006 is de basis gelegd voor het SURFshare-programma 2007-2010. Waar SURF bij het vorige DARE-programma nog onderscheid maakte tussen het DARE-programma en overige activiteiten van het Platform ICT en Onderzoek, omvat SURFshare nu alle activiteiten van het Platform. Hiermee wordt gekozen voor meer samenhang en staan activiteiten van het Platform, zoals het ondersteunen van onderzoekers bij het uitoefenen van hun auteursrecht, in dienst van het gehele SURFshare-programma. <http://www.surf.nl/>

Gelezen

Neef, S., J. van Dijk, E. Ketelaar (eds.): *Sign here! Handwriting in the Age of New Media* (Amsterdam, AUP) ISBN 978 90 5356 8163

Zal het handschrift verdwijnen in het tijdperk van de digitale media? En wat gebeurt er dan met culturele en juridische concepten als originaliteit, imitatie, authenticiteit, reproductie, uniciteit en herhaling? Waar moeten we de schrijvende hand lokaliseren als het schrijven niet 'handmatig' wordt uitgevoerd maar door een tweede medium? En wat is de relatie van het handschrift tot dit tweede medium waarin het wordt afgebeeld, gereproduceerd of misschien zelfs verbeterd? De auteurs behandelen deze en an-

dere vragen over de toekomst van het handschrift. <http://www.aup.nl/>

Lou Burnard, Katherine O'Brien O'Keefe, John Unsworth (eds.): *Electronic Textual Editing: Modern Language Association of America; Bk&CD-ROM edition* ISBN 978-0873529716

Dit eerste handboek belooft een onmisbaar naslagwerk te worden voor de praktijk van de elektronische teksteditie. Het bevat de 'Guidelines for Editors of Scholarly Editions' van het MLA Committee on Scholarly Editions, plus een keur van artikelen over praktische en meer beschouwelijke aspecten van wetenschappelijke teksteditie. De meeste bijdragen